

KÁVÁSSY SÁNDOR
LATINCA SÁNDOR

(Akadémiai Kiadó, Budapest. 1973. 163 p.)

Latinca Sándor neve nem ismeretlen a történeti irodalomban. Mint direktóriumi tag és kormánybiztos neves személyisége a Tanácsköztársaság agrárpolitikai harcainak. Feldolgozások, életrajzok, cikkek sok oldalról bemutatták már, mégis, Kávássy Sándor munkája igen jelentős ezek sorában: mintegy szintézisét adja — a már bemutatott, és ami a legfontosabb, az eddig feltáratlan adatok alapján — Latinca életútjának.

Dicsérendő a mű azért is, mert a maga összetettségében mutatja be főszereplőjének életét, emberi és politikai fejlődését. Az agrárforradalmár, a politikus Latinca helyett új képet rajzol: a politikus-ember Latincát.

Kávássy munkája öt fejezetre tagolódik, hőse életének egyértelműen elkülöníthető öt nagyobb szakasza szerint.

Az első rész a Kaposvárra kerülésig terjedő időszakot tárgyalja, hangsúlyozottabban attól az időtől kezdve, hogy — iskoláit bevégezvén — egyéni megnyilvánulásai is figyelemmel kísérhetők. Egyéni társadalomtudományi stúdiumai és frontélményei hatására már 1918. novemberében bekapcsolódik a Magyar Nemzeti Tanács Katonatanácsának munkájába. Ugyanekkor mint publicista is fellép, bár korai megnyilvánulásai nem mutatnak letisztult nézeteket: a lényegében marxista Latinca fogalomvilága nagyon közel állt a szociáldemokrácia elképzelésrendszeréhez.

Leszerelése után, 1919 januárjában kerül Somogyba, a Földmunkások és Kiszgazdák Országos Szövetségének megbízásából, kerületi titkárnak; a szegényparasztság mozgalmának szervezése a feladata.

A szövetség az agrárproletariátus mozgalmának szervezését tartotta feladatának, s bár 1918—19 két kritikus évében alapszervezetei gombamód elburjánzottak, lényegileg nem tudott sok pozitívumot adni. Bár a nagybirtokok felosztása mindvégig aktuális kérdés maradt, a központi irányítás belső ellentmondásai következtében a

szövetség elsősorban a rend fenntartásán és a termelés folyamatosságainak szorgalmazásán munkálkodott.

Bonyolította a helyzetet az is, hogy 1918. november 6-ra létrejött a Kaposvári Munkástanács és az országos pártok itt is megindították propaganda-hadjáratukat, meglehetősen zavaros agrárprogrammal.

A könyv második fejezete „A földmunkások élen” éppen ezt a helyzetet tárgyalja s azt, hogyan foglalt állást Latinca a szövetség megbízottjaként.

Latinca gyorsan tájékozódott, s a kaposvári Vörös Újság hasábjain munkába kezdett. „Üzenet a földesuraknak” és „Nyílt levél a földművelésügyi miniszterhez” c. cikkei felháborodást keltenek a megye birtokosai körében, de új volt a hang mindenki más számára is. A forrongó szegényparasztság helyzetének sürgős megoldását követelte.

Ugyanekkor a helyi szociáldemokrata szervezésbe is tevékenyen bekapcsolódott. A pártharcokban merült fel akut élességgel az agrárproletariátus kollektív szerződéseinek kérdése: a konferenciák egyre súlyosabb vitái során éppen Latinca hatására radikalizálódtak a követelések.

Sajnálatos, hogy az agrárpolitikai vonal a szociáldemokraták általános irányvonalaéhoz képest mellékesnek bizonyult: ez a magyarázata annak, hogy az 1919 februárjában Somogyba látogató Hamburger „ideiglenes megoldásként” és a látszólagos egyszerűség miatt, nem a föld szétosztása mellett foglalt állást, hanem — az egység fenntartása és a széttagolódás rémének elkerülése végett — termelőszövetkezetek létrehozása mellett. Így aztán módfelett fonák helyzet állott elő: a földosztás és a termelőszövetkezetek szervezése egy időben lett kérdés és belső ellentmondása révén eleve nem jelenthetett megoldást az agrárproletariátus számára.

Az újabb parasztmegmozdulás réme volt az a végső pont, ami gyors intézkedést tett szükségessé: a Szociáldemokrata Párt és a Kaposvári

Munkástanács direktóriumot állított a megye élére, melynek Latinca is tagja lett.

A harmadik fejezet Latinca direktórium tevékenységét tárgyalja, ahol feladata továbbra is a szocializálások, s a termelőszövetkezetek szervezésének felügyelete volt.

Általános nyersanyag- és kapacitáshiány, szabotázs, szervezetlenség közepette kellett munkáját végeznie. Valamennyi kötelessége közül mégis leginkább a termelőszövetkezetek kérdését tartotta alapvetőnek: a szocialista gazdaságok szervezését szívós következetességgel folytatta, sok esetben direktórium belső feszültségek közepette is. Többek között éppen ez a szívós igyekezet volt az alapja annak, hogy 1919 júniusában Somogy megye kormányzótanácsi biztosává lett.

Működése azonban már nem volt minden nehézségtől mentes. A szocialista közös gazdaságok szervezésének kérdése súlyos problémává nőtt: lassan bebizonyosodott a termelőszövetkezeti program hibás volta. Sztrájkok fenyegettek, sőt sztrájkok robbantak ki, ellenforradalmi megmozdulások történtek, melyek aztán végül — a Peidl kormány hatalomra jutását követően — a megyei vezetőség lemondását eredményezték Somogyban is.

Bár a megmozdulásokat nem kifejezetten agrárproletár körök kezdeményezték, a lefojtott elégedetlenség hatása éppen abban mutatkozott meg, hogy a szegényparaszti tömegek — szociális és gazdasági helyzetük meg-

oldatlansága miatt — könnyen manipulálhatók voltak, s nem jelentettek elegendő támaszt a Tanácsköztársaság belső harcaiban. A Tanácsállam nem ismerte fel a földosztás tényének jelentőségét, azt, hogy az agrártömegek forradalmibbá tételét nem a termelőszövetkezetek szervezése, hanem a nagy birtoktestek feldarabolása jelentette volna. A közös gazdaságok nem elégitették ki — és nem elégíthették ki — azt a földéhséget, amit a polgári és a szocialista forradalom kirobbantása csak fokozott.

Nem ismerte fel e nagyon fontos tévedést Latinca sem, helyesebben mondva ő is, mint az állam vezetése, túlságosan messze nézett előre, és amikor a lehetőséget, a távlatokat látta, elsiklott a valóság, a valóságos igények felett. A műből ez egyértelműen kiderül, mégis, nem lett volna hiábavaló, nyíltan kimutatni e hibát, és Latincát, ha nem is elmarasztalni, de túlzó — és lényegében az adott helyzetben helytelen — nézetei miatt nyíltabban bírálni.

Az utolsó fejezet a Tanácsköztársaság bukása utáni megtorlást, Latinca forradalmárhoz méltó halálát mutatja be.

Kávássy Sándor Latinca tanulmánya széles forrásbázison, levéltári és publicisztikai kutatáson alapszik és kiváló lehetőséget nyújt arra, hogy az ember-Latinca forradalmári-politikusi jelentőségében ismerhessük meg.

Csákvári Ferenc

KÜLFÖLDI HADTÖRTÉNELMI FOLYÓIRATOK SZEMLEJE

Voенно-Исторический Журнал (Szovjetunió) 1974. 1—3. sz.

A folyóirat első negyedévi számaiból első helyen említjük meg *A. Griljev*: „Megsemmisítő csapás délen” (1974. 2. sz. 19—30. o.) c. írását.

A tanulmány a jobbpárti Ukrajna felszabadításának 30. évfordulójára jelent meg. 1944 januárja és áprilisa között a szovjet—német front déli szárnyán hajtották végre a Honvédő Háború egyik legnagyobb hadászati hadműveletét. A szovjet erők, tekintet nél-

kül a tavaszi rossz útviszonyokra, megsemmisítő csapást mértek a legerősebb „Dél” és „A” hadseregcsoportokra. Ezekben a hadseregcsoportokban a németek 1,8 millió embert, több mint 2200 páncélost és rohamlőveget, 21 820 lőveget és aknavetőt, 1560 repülőgépet összpontosítottak. Ez akkor a keleten harcoló szárazföldi csapatok 40 százalékat, a páncélos hadosztályok 72 százalékat, a repülőgépek több mint 40 százalékát jelentette.

Szovjet részről az ellenség megsem-